
INFORMACJE

EDWARD GACEK

*Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych
w Słupi Wielkiej*

PROBLEMY DOSTOSOWANIA POLSKIEGO DOŚWIADCZALNICTWA ROLNICZEGO I WDRAŻANIA POSTĘPU ODMIANOWEGO DO GOSPODARKI RYNKOWEJ I STANDARDÓW UE

Wprowadzanie mechanizmów rynkowych w rolnictwie, w tym zwłaszcza przemiany organizacyjno-własnościowe w sektorze hodowli roślin i nasiennictwa oraz perspektywa bliskiej integracji z krajami Unii Europejskiej (UE), wymagają potrzebę dokonania przekształceń merytoryczno-strukturalnych w polskim doświadczalnictwie rolniczym, w tym zwłaszcza w odmianowym.

Odmiana jest jednym z głównych czynników plonotwórczych w rolnictwie. Pełniejsza informacja o wartości gospodarczej odmiany pozwala uzyskać w tych samych warunkach znacznie lepsze efekty gospodarowania.

W Polsce, w przeciwieństwie do krajów UE, badania wartości gospodarczej odmian po ich rejestracji, nadal prowadzone są przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU), w ramach działalności statutowej. Jednak ze względu na ustawiczne ograniczenia środków budżetowych, dostosowanie działalności do gospodarki rynkowej i standardów krajów UE, Centralny Ośrodek z konieczności ogranicza drastycznie zakres badań wartości gospodarczej odmian po ich rejestracji. W najważniejszych gospodarczo grupach roślin, redukcje liczby doświadczeń nad wartością gospodarczą odmian w sieci doświadczalnej COBORU wynoszą od 75 do 85%, zależnie od gatunku rośliny uprawnej. Wywołuje to już dziś coraz bardziej odczuwalną i niebezpieczną dla polskiego rolnictwa lukę informacyjną w zakresie postępu odmianowego.

Wobec tego stoimy przez bardzo pilną potrzebą utworzenia ogólnokrajowej sieci porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego (PDO), jeszcze przed wejściem Polski do struktur UE. Poprzez porejestrowe doświadczalnictwo odmianowe należy rozumieć system doświadczeń odmianowych mających na celu poszerzenie informacji o wartości gospodarczej odmian i tworzenie na tej podstawie tzw. list odmian rekomendowanych. Listy te będą głównym źródłem informacji o przydatności gospodarczej odmian i regulatorem ich dopływu do rolnictwa. Przewiduje się tworzenie list odmian rekomendowanych dla ważnych gospodarczo gatunków roślin uprawnych, zalecanych do uprawy w całym kraju, bądź w określonym jego regionie.

Utworzenie zrębów systemu porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego (PDO) powierzono COBORU, we współpracy z samorządami i organami administracji rządowej szczebla wojewódzkiego, przy współudziale innych jednostek i organizacji zainteresowanych tworzeniem, wdrażaniem i użytkowaniem postępu odmianowego w rolnictwie.

Program tworzenia porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego (PDO), został zaakceptowany przez resort rolnictwa i włączony do Średniookresowej Strategii Rozwoju Rolnictwa w lipcu 1998 roku. Ważnym elementem tworzenia ogólnopolskiej sieci PDO jest realizowany już program pilotażowy PDO. Program pilotażowy jest modelem dla docelowego ogólnopolskiego systemu PDO i jest realizowany na bazie Stacji Doświadczalnych Oceny Odmian (SDOO) oraz placówek hodowlanych znajdujących się w województwach: gdańskim, opolskim, poznańskim i wrocławskim. W programie tym współpracują ze sobą: wytypowane SDOO, terenowa administracja rządowa i samorządowa, samorządy rolnicze, służby doradcze, przedstawiciele sektora nasiennego oraz inne jednostki i organizacje zainteresowane badaniem, wdrażaniem i użytkowaniem postępu odmianowego.

Wzorem krajów UE, w porejestrowym doświadczalnictwie odmianowym (PDO), powinny współpracować ze sobą: terytorialna administracja rządowa i samorządowa, samorządy rolnicze, służby doradcze, firmy hodowlano-nasienne, jednostki naukowo-badawcze, związki plantatorów, przemysł przetwórczy oraz inne instytucje i organizacje.

W Polsce porejestrowe doświadczalnictwo odmianowe prowadzone będzie przez stacje porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego (PDO). Stacje PDO utworzone zostaną na bazie części obecnie istniejących w strukturze COBORU Stacji Doświadczalnych Oceny Odmian (SDOO).

Statutowym zadaniem stacji PDO będzie organizacja i merytoryczny nadzór nad poprawną realizacją różnych typów doświadczeń odmianowych na obszarze województwa, a w szczególności:

- przygotowanie planu doświadczeń porejestrowych na szczeblu województwa, części merytorycznej i finansowej,

- staranie się o pozyskanie środków finansowych na działalność doświadczalną,
- przygotowanie zleceń na wykonanie doświadczeń przez zleceniobiorców,
- organizacja i nadzór nad poprawnym prowadzeniem doświadczeń,
- przyjęcie wyników doświadczeń oraz rozliczenia finansowego,
- opracowywanie i publikacja wyników,
- przygotowanie wojewódzkiej listy odmian rekomendowanych, we współpracy z COBORU,
- wdrażanie i upowszechnianie wyników doświadczeń.

Badania odmianowe realizowane w strukturze PDO będą ukierunkowane bezpośrednio na potrzeby praktyki rolniczej, z docelowym tworzeniem list odmian rekomendowanych, zawierających pełne charakterystyki wartości gospodarczej odmian, z uwzględnieniem ich reakcji na warunki siedliskowe i elementy agrotechniki.

Stacja PDO, we współpracy z wojewódzkim zespołem opiniodawczo-doradczym PDO, będzie odpowiedzialna za realizację programu doświadczalnictwa odmianowego w części merytorycznej i finansowej. W skład wojewódzkiego zespołu opiniodawczo-doradczego PDO powinni wchodzić przedstawiciele:

- samorządu wojewódzkiego i rolniczego,
- administracji rządowej,
- COBORU,
- rolniczych służb doradczych,
- nauki rolniczej (uczelnie, jednostki badawczo-rozwojowe),
- jednostek hodowlanych i nasiennych,
- organizacji i związków działających na rzecz rolnictwa,
- producentów rolnych i przetwórstwa.

Do zadań wojewódzkich zespołów PDO, będzie należeć między innymi:

- ustalanie potrzeb doświadczalnictwa odmianowego w województwie,
- opracowanie zasad współpracy między stacją wiodącą PDO, a pozostałymi jednostkami doświadczalnymi w województwie,
- ustalanie typu, zakresu, metodyki i lokalizacji doświadczeń stosownie do potrzeb województwa,
- ustalanie zasad opracowania wyników,
- tworzenie wojewódzkich list odmian rekomendowanych.

Doświadczenia polowe w ramach systemu PDO, prowadzone będą jako: ściśle doświadczenia odmianowo-czynnikowe, wdrożeniowe i upowszechnieniowe.

COBORU, we współpracy z centralnym zespołem koordynacyjnym PDO, będzie sprawować nadzór merytoryczny nad ogólnokrajowym systemem poreje-

strowego doświadczalnictwa odmianowego. Do zadań centralnego zespołu PDO będzie należeć m.in.:

- ustalanie zasad współpracy w zakresie PDO pomiędzy jednostkami zainteresowanymi two-rzeniem, testowaniem, wdrażaniem i użytkowaniem postępu odmianowego,
- opracowywanie ogólnych wytycznych do zakresu badań i metodyk doświadczalnictwa porejestrowego,
- opracowywanie ogólnych metod i kryteriów opracowania wyników badań oraz zasad tworzenia list odmian rekomendowanych.

Docelowo porejestrowe doświadczalnictwo odmianowe powinno być finansowane ze środków: użytkowników odmian, związków producentów, samorządów i organizacji rolniczych i innych podmiotów zainteresowanych wdrażaniem postępu odmianowego.

Korzyści przewidziane z realizacji PDO:

- bardziej efektywne wykorzystanie postępu biologicznego w rolnictwie,
- ustawiczne zapewnianie dla rolnictwa informacji o wartości gospodarczej odmian, w tym również ich reakcji na różne czynniki agrotechniczne,
- ułatwienie rolnikom i użytkownikom odmian trafnego wyboru odmian dzięki tworzeniu list odmian rekomendowanych,
- kontrola nadmiernego dopływu do rolnictwa odmian mniej wartościowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych,
- system PDO będzie w przyszłości jedynym, opartym na merytorycznych postulatach mechanizmem regulacji i cenzorem dopływu odmian na rynek polski (co będzie szczególnie istotne po wejściu Polski do UE).

W dalszej perspektywie, porejestrowe doświadczalnictwo odmianowe, powinno przekształcić się w sieć terenowego doświadczalnictwa rolniczego, obejmującego swym zakresem wszelkie typy doświadczeń polowych niezbędnych dla potrzeb praktyki rolniczej.